

N:o 48.

Ank. till Riksd. kansli den 17 april 1903, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af Riksdagens år 1902 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1901.

(I. A.)

Statsutskottet, till hvars förberedande behandling ofvannämnda revisionsberättelse, jämte de i anledning därpå från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t afgifna utlåtanden och förklaringar blifvit hänvisad, får, efter tagen kännedom af dessa handlingar och inhämtande af de för ärendenas utredning i öfrigt erforderliga upplysningar, underställa Riksdagens pröfning de af revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande; kommande utskottet att därvid följa den ordning, som i revisionsberättelsen blifvit iakttagen.

Fångvårdsstyrelsen.

§ 1.

(Rev. ber. pag. 30; utl. pag. 471—473.)

I förevarande berättelse hafva revisorerna, med anledning af granskning af fångvårdsstyrelsens räkenskaper, meddelat, att af dessa, såvidt de afsåge nedannämnda fångvårdsanstalters räkenskaper, framginge, att skolföreståndaren vid centralfängelset å Nya Varfvet Carl August Berggren under året utkvitterat ej allenast för årets alla månader utom

Bih. till Riksd. Prot. 1903. 4 Saml. 1 Afd. 34 Häft. (N:o 48).

1

Ang. predikantsbefattningens vid länsfängelset i Göteborg uppehållande genom förordnande.

December den med skolföreståndarefattningen förenade lön efter 1,500 kronor för år och aflöning efter 200 kronor såsom skollärare vid den numera indragna tvångsarbetsanstalten å Nya Varfvet, jemte från fängelsets förråd utbekomma 8 kubikmeter björkved och 5 kubikmeter barrved, utan äfven arfvoden dels såsom t. f. predikant vid centralfängelset för kvinnor i Göteborg med 800 kronor och dels såsom t. f. predikant vid länsfängelset i samma stad med 1,000 kronor.

Enligt hvad revisorerne vidare inhemtat, hade Fångvårdsstyrelsen, som den 3 augusti 1900 förordnat Berggren att jämte egen tjänst tills vidare upprätthålla predikantsbefattningarna vid sistnämnda två fängelser, den 23 oktober samma år beviljat honom ledighet från skolföreståndareysslan vid centralfängelset å Nya Varfvet från och med den 1 november 1900, till dess hans förordnande såsom predikant vid fängelserna i Göteborg kunde upphöra, samt förordnat skolläraren Carl Emil Wallgren och e. o. amanuensen å styrelsens katedralbyrå Karl Leander Gustafsson att under tiden bestrida, Wallgren skolföreståndarebefattningen vid centralfängelset och tvångsarbetsanstalten samt Gustafsson skollärarebefattningen vid centralfängelset å Nya Varfvet, allt på villkor beträffande aflöningen, hvarom de med Berggren öfverenskommit; och hade dessa förordnanden, enligt hvad revisorerne inhemtat, sedermera alljämt fortgått.

Enligt skrifvelse till direktören vid centralfängelset å Nya Varfvet den 29 november 1901, hade fångvårdsstyrelsen förordnat, att skolläraren Wallgren skulle i egenskap af tillförordnad skolföreståndare kvittera skolföreståndarens och extra ordinarie amanuensen Ernst Granfeldt, i egenskap af tillförordnad skollärare, skollärarens i stat uppförda kontanta arfvoden med skyldighet för dem att däraf till tjänstledige skolföreståndaren Berggren afstå hvad enligt den i styrelsens skrifvelse den 23 oktober 1900 åberopade öfverenskommelse med Berggren bestämts.

Då, på sätt ofvan meddelats, ej allenast predikantsbefattningarna vid centralfängelset och vid länsfängelset i Göteborg utan äfven skolföreståndare- och skollärarebefattningarna vid centralfängelset å Nya Varfvet under mer än två år uppehållits på förordnande och då oförmällda anordning syntes vara afsedd att fortfarande ega bestånd, hade revisorerne velat å förhållandet fästa uppmärksamheten.

I häröfver afgifvet yttrande har fångvårdsstyrelsen erinrat, huru som styrelsen i skrifvelse till Kungl. Maj:t den 27 september 1901 till stöd för då föreslagen förbättring i lönevillkoren för predikanten vid fängelserna i Göteborg, för hvilken Riksdagen anvisat aflöning med tillsammans 1,800 kronor, dock under förklaring, att för dess åtnjutande

skulle gälla enahanda villkor som föreskrifvits för innehafvande af lön å den af Riksdagen förut antagna aflöningsstat för tjänstemän vid fångvårdsanstalterna, i följd hvaraf nämnde predikant ej kunde medgifvas att med sin befattning förena annan syssla, meddelat, att det på grund häraf visat sig förenadt med största svårighet att för tjänstens skötande kunna vinna och bibehålla därför lämpliga personer; att den prästman, som under mer än två års tid styrelsens fulla belåtenhet uppehållit befattningen på förordnande, befunnits, när denna emot tiden för den nya aflönings tillämpning kungjordes ledig, icke villig söka densamma; samt att den, som efter ansökan till befattningen först konstituerades, men nekades mottaga annan tjänstgöring, hvarigenom han ärnade skaffa sig behöflig ökning i sin inkomst, redan efter ett halft år anhållit om afsked från tjänsten. Sedan början af augusti månad 1900 hade där- efter befattningen bestridts på förordnande af förenämnde skolföreståndaren Berggren, hvilken därtill funnits villig endast under den förut- sättning, att han under tiden finge disponera tjänstebostad med ved å Nya Varfvet.

Då förhållandena ej tilläte anordnande åt predikanten af tjänste- bostad i Göteborg, hade styrelsen hemställt att Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva hyresersättning åt bemälda predikant med 750 kro- nor för år jämte vedanslag enligt Kungl. Maj:ts bestämmande; och hade styrelsen i skrifvelse till Kungl. Maj:t den 30 sistlidne september för- nyat denna hemställan.

I afvaktan på medgifvande af den sålunda föreslagna löneförbättringen, hvarigenom utsikt skulle vinnas att för platsen erhålla fullt lämplig ordinarie innehafvare, hade styrelsen funnit med fångvårdens intressen bäst öfverensstämmande att tills vidare bibehålla den af revi- sorerna omförmälda anordningen trots de olägenheter, som onekligen vore därmed förenade. Styrelsen hade härtill ansett sig äga desto större skäl som samtidigt fråga uppstått såväl om återlämnade inom obestämd tid af hela fängelseområdet å Nya Varfvet som om uppförande af nytt länsfängelse invid Göteborg, hvarom styrelsen i följd af den 3 oktober sistlidet år erhållet kungl. bref angående åtgärder till ersätt- tande af fängelseentrymet å Nya Varfvet, den 12 sistlidne december hos Kungl. Maj:t gjort framställning.

Det slutliga ordnandet af ifrågavarande ärende hade synts böra anstå så mycket hellre som vid en eventuell indragning af centralfän- gelset å Nya Varfvet det måste vara med kronans fördel förenligt att äga möjlighet vare sig förflytta därvarande ordinarie predikanten till tjänstgöring vid fängelserna i Göteborg eller på annat sätt efter de då

inträdda nya förhållanden lämpligast i saken förfara. Beträffande omförmälda skolföreståndare- och skolläraretjänster ansåge sig styrelsen slutligen böra påpeka, att sagda befattningar, hvilka icke vore uppförda å ordinarie stat, utan aflönades med arfvoden från fångvårdens förslagsanslag, i följd häraf tillhörde de slags tjänster inom fångvården, hvilka på grund af sin natur måste tillsättas endast på förordnande, hvadan någon afvikelse från vedertagen ordning i detta afseende icke förelåge.

Utskottet, som velat lämna de af revisorerne omförmälda anordningarna angående de med skolföreståndare- och skolläraretjänsterna å Nya Varfvet förenade löneförmåner utan erinran, har däremot icke ansett sig böra underlåta att fästa uppmärksamheten på, att predikantsbefattningen vid länsfängelset i Göteborg, enligt hvad i ärendet upplysts, icke är med ordinarie innehafvare besatt, utan alltsedan augusti månad år 1900 uppehållits genom förordnande; och synes detta förhållande vara så mycket mera anmärkningsvärdt, som, efter hvad utskottet inhämtat, befattningen, då den vid nämnda tid blef ledig, icke kungjordes till ansökning. Med afseende härpå och då utskottet icke kan dela fångvårdsstyrelsens uppfattning, att frågan om länsfängelsets förflyttning bör inverka på tillsättandet af en tjänst å stat, som under alla förhållanden är erforderlig, har utskottet velat hvad sålunda förekommit för Riksdagen

omförmåla.

Marinförvaltningen.

§ 2.

(Rev.-ber. pag. 100—102; utl. pag. 527—530.)

Ang. förhållandena inom skeppsgossekåren vid flottans station i Karlskrona

Revisorerne, som besökt flottans station i Karlskrona, hade, enligt hvad i revisionsberättelten meddelas, funnit förhållandena inom den därstädes förlagda skeppsgossekåren vara egnade att ådraga sig revisorerens särskilda uppmärksamhet.

Hvad först beträffade den vid kåren förda straffjournalen, utvisade densamma, att ett stort antal skeppsgossar blifvit bestraffadt för olika förseelse och brott, särskildt rymning och stöld. Vidare hade af befälet uppgifvits, att exempel därpå att förtryck af de äldre skeppsgossarna utöfvades mot de yngre icke saknades, samt att erfarenheten gifvit vid handen, att genom det dåliga inflytandet af de sämre elementen inom kåren skapats en mindre god anda inom densamma. Utan att ingå i närmare undersökning om, i hvad mån orsakerna till dessa missförhållanden kunde vara att söka i det uppfostringssystem, som gjort sig gällande vid denna militära utbildningsanstalt, ansåge sig dock revisorerne böra påpeka vissa anordningar inom densamma, hvilka kunde betecknas såsom bidragande till berörda missförhållanden. Sålunda inrymdes i hvar och ett af skeppsgossekasernens 10 logement omkring 40 skeppsgossar, hvilket antal ur både trefnads- och ordningssynpunkt måste anses vara alldeles för stort. Då därtill komme, att såsom befäl inom hvarje logement tjänstgjorde endast *en* man, åt hvilken soffplats anvisats i ett särskildt till logementet gränsande rum, samt att, enligt uppgift, till följd af kårens indelning på kompanier äldre och yngre årsklasser inhystes i samma logement, så låge i öppen dag, att pennalism och andra oseder lätteligen kunnat vinna insteg. Såsom en annan brist inom kasernen torde äfven böra nämnas, att anordningarna för beredande åt gossarna af nyttig förströelse vore otillräckliga. Denna brist vore med fästadt afseende vid manskapets ungdom af afsevärd betydelse.

Beträffande till nyssnämnda kasernbyggnad hörande arrestlokaler hänvisade revisorerne till följande, från dåvarande chefen för skeppsgossekåren till stationsbefälhafvaren i Karlskrona aflåtna skrifvelse, hvilken blifvit revisorerne i bestyrkt afskrift tillhandahållen:

»Till stationsbefälhafvaren. Vid flera tillfällen har jag framhållit såväl otillräckligheten af arrestlokalerna inom skeppsgossekasernen som dessas dåliga skick. Fyra af dessa arrester befinna sig under jorden under det fyra äro belägna ofvan jord. I trots af de hygieniska förbättringar, som jag lyckats åstadkomma, lämna de alla, men synnerligast de underjordiska, mycket öfrigt att önska. De kunna ej uppvärmas tillräckligt under den kallare årstiden, och luftomsättningen är så dålig, att det är med stor svårighet som en person, kommande uppifrån friska luften, omedelbart kan intränga i den gång, på ömse sidor om hvilken de dystra cellerna äro belägna. Med de hygieniska åsikter, som under senaste halfsekel gjort sig gällande, torde icke inom hela riket under nämnda tidrymd dylika lokaler för fångar hafva blifvit använ-

da. Alltsedan ingången af år 1875, då Kungl. Maj:ts nådiga byggnadsstadga för rikets städer af den 8 maj 1874 trädde i kraft, har det varit förbjudet att inrätta *boningsrum*, hvilkas golf ligga lägre än angränsande jordyta. Och en arrestlokal synes i detta fall böra likställas med boningsrum, då ju mycket ofta inträffar, att en häktad tvingas att hafva sin bostad i arresten under några och trettio dagar i väntan på att ådömt straff skall vinna laga kraft. Att ifrågavarande arrestlokaler äro afsedda för ynglingar mellan 15 och 18 år är endast egnadt att ställa saken i än ofördelaktigare dager.

För belysandet af lokalernas otillräcklighet må anföras, att under det gångna läsåret maximumantalet af på en gång arresterade eller häktade uppgått till 30 st. Visserligen hafva en del af dessa blifvit insatta i de på varfvet belägna arresterna, men det har dock under lång tid inträffat att flera, ända till åtta, fått sitta häktade i gemensamt rum. Att sådant är högst olämpligt ligger i öppen dag.

Arrestlokalernas otillräcklighet har blifvit en följd *dels* af den nya tillämpningen af bestämmelserna i kungl. förordningen den 30 maj 1873 angående häktad persons påbörjande af ådömt disciplinstraff, hvarom krigsfiskalsämbetet den 8 mars 1901 aflåtit skrifvelse till stationsbefälhafvaren, *dels* af kårens ökning från *effektivt* omkring 200 till 400 skeppsgossar. Då nu kåren inom kort kommer att undergå ny ökning med 100 nummer, blir behovet af ökade arrestlokaler ännu större. Jag får hos stationsbefälhafvaren vördsamt hemställa om vidtagande af mått och steg för arrestlokalernas ökande, och får jag därvid särskildt erinra om lämpligheten af sådana lokalers inredande på korvetten Norrköping, då detta fartyg i enlighet med Riksdagens beslut inredes till kasernskepp för skeppsgossar. Karlskrona den 23 juli 1902.»

Utan att inlåta sig på frågan om lämpligheten af att å korvetten Norrköping för skeppsgossekåren inreda nya arrestlokaler, ville revisorerne för sin del vitsorda den i ofvan intagna skrifvelse förekommande uppgiften om såväl den synnerligen dåliga och oändamålsenliga beskaffenheten hos de till skeppsgossekårens kasernbyggnad hörande arrestlokalerna, som ock det bristande utrymmet inom desamma. Det syntes revisorerne icke vara något tvifvel därom, att lokaler som föredde sådana brister i hygieniskt afseende som de angifna och af hvilka exempelvis en af de under jorden belägna endast hölle 2,65 meter i längd, 1 meter i bredd och 1,90 meter i höjd, måste anses vara icke blott af hälsofarlig beskaffenhet utan äfven ägnade att motverka det med bestraffningen afsedda ändamålet.

På grund af hvad sålunda förekommit, ville revisorerne framhålla

vikten däraf, att genomgripande åtgärder snarast möjligt vidtages för att afhjälpa de vid skeppsgossekåren i Karlskrona rådande missförhållandena.

Med öfverlämnande af ett från stationsbefälhafvaren vid flottans station i Karlskrona uti ärendet infordrat yttrande jämte ett därvid fogadt, af chefen för skeppsgossekåren afgifvet memorial i ämnet, har marinförvaltningen i utlåtande af den 13 sistlidne januari meddelat, att ämbetsverket icke hade något att tillägga utöfver hvad i berörda yttranden anförts.

I det åberopade yttrandet har stationsbefälhafvaren förklarat sig icke hafva funnit något att erinra mot den af chefen lämnade utredning i ämnet, endast med det tillägg att i hvar och ett af skeppsgossekasernens 10 logement omkring 40 skeppsgossar inrymdes samt att, enligt hvad förste läkaren tillkännagifvit, enär kubikinhållet i hvarje af förberörda logement utgjorde 600 kubikmeter och ett logement med 40 mans beläggning sålunda lämnade en luftkub af 15 kubikmeter för hvar man, ur sanitär synpunkt hinder icke mötte för så stor beläggning, som i skeppsgossekasernen nu ägde rum.

Beträffande revisorernes förevarande framställning har bemälda chef anført, att det vore riktigt, att förtryck från äldre gossars sida mot yngre förekommit, men att detta aldrig kunde helt förekommas bland pojkar, där lagen om den starkares rätt isynnerhet vore den förhärskande. Genom införandet af nya bestämmelser för underbefällets tjänstgöring hade likväl tillsynen öfver gossarne blifvit betydligt skärpt. Andan inom skeppsgossekåren hade varit dålig, mest beroende på att, innan nu utfärdade bestämmelser angående åldersgräns och öfriga villkor för antagning till skeppsgossar börjat verka, samt på grund af vid den tiden rådande bättre tillfällen till arbetsförtjänst på andra håll, flera gossar blifvit antagna, hvilka sedan visat sig vara dåliga och oförbätterliga subjekter, fördärfvande både sig själfva och andra. Under tiden från 1 oktober hade 10 gossar blifvit från flottan skilda på grund af dåligt uppförande, samt 8 gossar som rymt strukna ur rullorna. Tiden vore ännu för kort att bedöma verkningarna häraf och af flera öfriga åtgärder, som blifvit vidtagna för att förhindra gossarne att begå förseelser, hvaribland kunde nämnas ständig post vid kasernporten, underbefäls patrullering i staden vid sådana ställen, där kläder brukade förskingras eller anskaffning af spirituosa ägde rum m. m., men bestraffningarnes antal hade under sista tiden varit ringa, som nog i viss mån äfven varit beroende på den stundande julhölgen.

Revisorerne ansåge såsom bidragande orsak till berörda missför-

hållanden vara den, att uti logementen inrymdes 40 gossar, hvilket antal både ur trefnads- och ordningssynpunkt syntes dem vara för stort. Då logementen hufvudsakligen vore afsedda att tjäna som sofrum och ventilationen därstädes vore ovanligt bra, så anser chefen det ej vara för mycket att uti logementet inrymma 40 gossar, det antal för hvilket kasernen vore byggd med 10 logement.

Hvad åter revisorererna yttrade att såsom befäl tjänstgjorde endast *en* man, som hade sin sofplats i ett särskildt till logementet gränsande rum, så berodde det på någon missuppfattning från deras sida. Logementsbefälhafvaren, som vore underofficerskorpral eller 1 klass sjöman, hade sin säng placerad midt uti logementet, och förutom honom tjänstgjorde i hvarje logement 4 korpraler af skeppsgossekåren, vidare borde tilläggas att då äldre och yngre gossar vore förlagda på samma logement, så hölles de skilda från hvarandra. De rum, som kallades för logementsbefälhafvarerum, hade ej på flera år användts som sofrum för nämnda befälhafvare.

Att anordningarne för beredande åt gossarne af nyttig förströelse vore otillräckliga, borde i första hand afhjälpas genom anskaffande af lokal, hvarest gossarne kunna vistas under sina fritider, då nuvarande samlingsrum vore otillräckliga. Detta syntes utgöra ytterligare ett viktigt skäl för ett skyndsamt uppbyggande af ett exercishus för skeppsgossekåren.

Arrestutrymmet inom skeppsgossekasernen vore alldeles för litet i förhållande till kårens numerär, hvilket hade föranledt att de uti revisorerens skrifvelse omförmälda under jordytan belägna arresterna under senare åren blifvit inredda och kommit till användande. Sedan likväl förutvarande chefen för kåren uti sin af revisorerne omnämnda skrifvelse dels framhållit dessa arresters olämplighet och dels föreslagit arresters inredande i kasernfartyget Norrköping, hade, sedan utredning i ärendet vunnits, stationsbefälhafvaren förordnat

»att de i ärendet omförmälda uti källarevåningen belägna fyra arrestlokaler icke vidare må användas vid verkställighet af ådömd bestraffning, och icke håller till förvaring af person som hålles häktad i afvaktan på laga kraft å angående honom meddeladt utslag.»

Emellertid kvarstode den anmärkningen, att ehuru tre arrester blifvit inredda å kasernfartyget Norrköping arresternas antal vore alltför litet i förhållande till kårens ökade och under ökning stadda numerär. Som uti kungl. förordningen om krigsdomstolar § 60 stadgades, att rymmare skulle häktas då han blefve ertappad så vore det uppenbart, att sju arrester icke kunde räcka till för en styrka af 500 gossar.

Uti sin den 3 november förlidet år inlämnade årsberättelse hade chefen framhållit vikten af att gossar under 18 år finge med tjänlig aga tillrättavisas, samt hemställt om ändring af § 24 af strafflagen för krigsmakten i sådant syfte.

Skulle denna hemställan vinna afseende, så vore det ganska visst att nuvarande antalet arrester räckte till, men eljest vore det synnerligen nödvändigt, att snarast nya arrester blefve anordnade i stället för de fyra under jordytan i skeppsgossekasernen belägna, som numera ej finge för sådant ändamål användas.

Utskottet delar revisorernas uppfattning, att genomgripande åtgärder böra vidtagas för att afhjälpa de vid skeppsgossekåren i Karlskrona rådande missförhållanden, och har på grund häraf ansett Riksdagen böra fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på denna angelägenhet.

Utskottet får därför hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka åtgärder böra vidtagas, på det att de utaf revisorerna omförmälda missförhållanden vid skeppsgossekåren i Karlskrona må varda på ett tillfyllestgörande sätt afhulplna.

Järnvägsstyrelsen.

§ 3.

(Rev. ber. pag. 164—166; utl. pag. 538).

I § 2 under revisorernas berättelse angående granskningen af järnvägsstyrelsens räkenskaper hafva revisorerne omförmäلت, hurusom under år 1902 vid Kristinehamns rådstufvurätt och Jösse häradsrätt hållits rannsaking med öfverbanmästaren inom statens järnvägars andra distrikt Erik Oskar Kristogonus Forssmark, hvilken tilltalats för, bland annat, mot Kungl. Maj:t och Kronan under tiden från och med år 1892 till och med juni månad år 1902 i stor omfattning begångna bedrägeribrott beträffande leveranser af sliprar till statens järnvägar.

Angående bedrägerier af en öfverbanmästare inom statens järnvägars andra distrikt.

Enligt hvad revisorerne erinrat, indelas distriktet i afseende å banförvaltningen i sektioner och dessa i afdelningar, som åter delas i bevakningssträckor. Hvarje sektion förestås af en baningenjör, och såsom dennes biträde vid såväl tillsyn å linien som expeditionsgöromålen tjänstgör en öfverbanmästare, som skall kunna vid förfall för baningeniör upprätthålla de med baningenjörstjensten förenade löpande göromålen. Hvarje afdelning förestås af en banmästare och å hvarje bevakningssträcka tjänstgör en banvakt.

Forssmarks ifrågavarande förfarande hade, enligt hvad vid ofvannämnda rannsaking utrönt, i sina hufvuddrag varit följande:

Sedan en enskild person eller ett bolag med järnvägsstyrelsen afslutat kontrakt om leverans af sliprar, hade Forssmark åtagit sig att för bemålde leverantörs räkning tillhandahålla statens järnvägar viss del af det aftalade partiet, därför leverantören hade att till Forssmark betala ett visst pris, lägre än det, som i det med järnvägsstyrelsen afslutade kontraktet bestämts. Någon leverans af sistnämnda parti sliprar hade emellertid därefter aldrig kommit till stånd, men Forssmark hade det oaktadt i egenskap af öfverbanmästare utfärdat ett bevis, att hela den i kontraktet afsedda mängden sliprar levererats, hvilket bevis underskrifvits af, jämte Forssmark, någon af dennes underlydande i god tro till Forssmarks uppgifter. På grund af berörda bevis hade sedermera leverantören erhållit öfverenskommen betalning äfven för den mängd sliprar, som skulle hafva af Forssmark levererats.

Angående tillvägagåendet vid leverans af sliprar till statens järnvägar hade vid rannsakingen med Forssmark af järnvägsstyrelsens därvid närvarande ombud lämnats följande upplysningar:

Sedan vederbörande bandirektör uppgjort kontrakt angående slipersleveranser, utsändes af honom kontrakten till de olika baningenjörerna inom distriktet. Emottagning och besigtning af sliprar skulle verkställas af öfverbanmästaren och vederbörande banmästare, och order om besiktningens verkställande af bemålde personer plägade utfärdas af bandirektören samtidigt med öfersändande till baningenjören af sliperskontraktet. Sedan mottagning och besiktning skett, öfverlämnades s. k. mottagningsbevis härom till baningenjören. Denne jämförde nämnda bevis med den räkning, som från leverantören inkommit, och, om båda dessa handlingar stämde öfverens, tecknade baningenjören å räkningen orden »förrådet till uppbörd», hvarefter den påskrifna räkningen jämte mottagningsbeviset skickades till bandirektören. Sedan denne å räkningen skrifvit »godkännes», öfverlämnades räkningen till

förrådet, där den annoterades, och sändes till kassan, som därefter remitterade penningarna till leverantören.

Enligt hvad under ofvannämnda rannsaking upplysts, hade emellertid å ifrågavarande bansektion under de senare åren icke iakttagits, att tvänne behöriga personer fått order att samtidigt emottaga och besiktiga levererade sliprar. Tvärtom hade Forssmark på eget bevåg ofta verkställt besiktningar endast med biträde af en extra banvakt, och Forssmark hade därvid särskildt under föregående år gått tillväga sålunda, att han låtit banvakten ensam taga emot sliprarna och sedermera själf rest till leveransorten och besiktigat det levererade. Härigenom hade det möjliggjorts, att oriktigheten af de utaf Forssmark utfärdade mottagningsbevisen icke blifvit upptäckt.

Under rannsakingen med Forssmark hade därjämte upplysts, att Forssmark, som haft att till baningeniörsexpeditionen inlämna af banmästarne afgifna rekvisitioner å för hvars och ens afdelning erforderliga sliprar, i en mängd fall ändrat de i rekvisitionerna förekommande siffror till större belopp i afsigt att på sådant sätt småningom kunna skenbart fylla den brist å sliprar, som genom hans tillvägagående uppstått. Efter den 1 oktober 1900 hade Forssmark haft uppdrag att sammanföra berörda rekvisitioner i en räkning, hvilken därefter öfverlämnats till förrådet. Såsom under rannsakingen påpekats, hade det därvid varit lätt för Forssmark att angående konsumtionen af sliprar lämna oriktiga uppgifter.

Forssmark hade inför rätta medgifvit, att inventering inom hans öfverbanmästaredistrikt skett den 18 november 1901, men att därför icke på många år något slags inventering af det honom af statens järnvägar anförtrodda godset ägt rum.

Under oftanämnda rannsaking hade utrönts, att det belopp, som järnvägsstyrelsen till följd af Forssmarks ofvannämnda förfarande fått utgifva för sliprar, som icke blifvit till statens järnvägar levererade, uppgått till 116,874 kronor 70 öre. Forssmark, som erkänt, att han under förut angifna tid gjort sig skyldig till, förutom ofvannämnda bedrägeri- och förfalskningsbrott, jämväl tillgrepp och förskingring af utaf honom i tjänsten uppburna medel, 474 kronor 30 öre för försålda räler, som han erhållit i uppdrag att mot likvid till vederbörande köpare utlämna, 368 kronor för försålda gångbiljetter, 67 kronor för försåld stängselved och 40 kronor för hyra för vaktstugor eller tillsammans 949 kronor 30 öre, äfvensom att han innevarande år för egen del använt statens järnvägar tillhöriga räler till ett värde af 173 kronor 70 öre, hade genom laga kraftvunnet utslag ådömts ansvar för

hvad han sålunda låtit komma sig till last samt förpligtats ersätta järnvägsstyrelsen ofvan angifna belopp tillhopa 117,997 kronor 70 öre.

Af hvad i nämnda rannsakningsmål förekommit syntes framgå, att i föreliggande fall stadgade kontrollåtgärder icke blifvit vederbörligen iakttagna. Med hänsyn härtill äfvensom till ifrågavarande bedrägeribrotts stora omfattning och den långa tid, hvarunder de fortgått, hade revisorerna velat bringa ofvan angifna förhållanden till Riksdagens kännedom.

Järnvägsstyrelsen har i häröfver den 16 januari innevarande år afgifvet utlåtande meddelat, att då undersökningarna rörande de förhållanden inom järnvägsförvaltningen, som möjliggjort berörda, mycket omfattande bedrägeribrott, hvaröfver dom fällt vid Jösse häradsrätt, så nyligen som den 14 oktober 1902, ännu påginge, och ärendet sålunda icke kunnat hos styrelsen slutbehandlas, styrelsen icke heller vore i tillfälle att rörande detsamma nu utlåta sig annorledes än genom anmälan om detta förhållande.

Då således ärendet, så vidt det berör järnvägsförvaltningen, är under järnvägsstyrelsens behandling, har utskottet, som förutsätter, att genomgående undersökningar varda anställda till utrönande, i hvad mån underlåtenhet att iakttaga gällande föreskrifter i afseende å inventering och kontroll möjliggjort ofvannämnda bedrägerier, och antager, att revisorerna fortfarande komma att hafva sin uppmärksamhet fästad å ifrågavarande anmärkningsvärda förhållanden, endast velat hvad i förevarande afseende förekommit för Riksdagen

omförmåla.

§ 4.

(Rev. ber. pag. 167—169; utl. pag. 538—540.)

Ang. förändrade föreskrifter i fråga om fribiljetter för resor å statens järnvägar.

I fråga om utdelandet af fribiljetter för resor å statens järnvägar hafva revisorerna till en början erinrat om att 1887 års statsrevisor, — efter att hafva omnämnt, att enligt en revisorerne meddelad uppgift femtiofem vid statens järnvägar anställde läkare åtnjöte stående fribiljetter, gällande under hela året å samtliga statsbanelinjerna — anmärkt, att, då för ombesörjandet af järnvägspersonalens sjukvård de för

detta ändamål anställde läkare vore hänvisade till vissa distrikt, revisorerna icke funnit den utsträckta rätt till fribiljetter, som blifvit desse läkare medgifven, vara af något tjänstens behof påkallad.

I sammanhang härmed hade revisorerna uttalat önskvärdheten af att beviljande af fribiljetter i allmänhet måtte i möjligaste mån inskränkas, särskildt i fråga om stående fribiljetter, och i synnerhet då fråga förekomme om beviljandet af sådana biljetter för resor i andra än de i kungl. brefvet af den 8 september 1882 nämnda fall.

Med anledning af berörda framställning hade 1888 års Riksdag anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke den rätt till fribiljetter å statsbanorna, som dithills medgifvits de vid statens järnvägstrafik anställde läkare, kunde för hvarje läkare inskränkas till det distrikt, inom hvilket han såsom järnvägsläkare tjänstgjorde.

Genom ofvannämnda kungl. bref hade styrelsen för statens järnvägstrafik bemyndigats att i vissa särskildt uppräknade fall till den utsträckning styrelsen funne lämplig utfärda biljetter till fria resor å statens järnvägar, hvarjämte genom berörda bref bestämdes, att, därest fråga förekomme om beviljandet af fria resor å statsbanorna i andra än oförmälda fall, det skulle tillkomma chefen för civildepartementet att efter hemställan från trafikstyrelsen därom besluta.

Med stöd af detta bemyndigande hade nämnda styrelse den 31 december 1884 utfärdat ett fribiljettreglemente för de svenska statsbanorna, hvilket fortfarande vore gällande. Enligt berörda reglemente vore fribiljetterna å statens järnvägar af tre slag, nämligen *stående*, hvilka utfärdades dels för resor å samtliga statsbanorna under hela året, dels ock för resor å samtliga statsbanorna under viss tid af året eller å särskilda bandelar under hela året eller viss tid däraf, *tillfälliga* för allenast en resa, vare sig fram och åter mellan tvänne stationer eller ock blott från en station till en annan, samt *hushållsbiljetter* för en resa fram och åter mellan tvänne stationer och afsedda att bereda statens järnvägars ordinarie tjänstemän och betjante fria resor för deras hos dem boende hustrur, barn och tjänare samt under vissa villkor fri transport af förnödenheter och effekter. Berörda reglemente innehölle därjämte en mängd detaljbestämmelser särskildt om de fribiljetter, som tillkomme statens järnvägstrafiks personal.

Efter reglementets utfärdande hade emellertid, enligt hvad revisorerna inhämtat, tillkommit ytterligare ett slags stående fribiljetter, de s. k. skandinaviska, grundande sig på öfverenskommelse mellan statsjärnvägarnas och vissa enskilda järnvägars i Sverige, Norge och Dan-

mark förvaltningar, hvarjämte inrättats tillfälliga fribiljetter, hvilka på grund af öfverenskommelse mellan järnvägsstyrelsen och förvaltningarna för vissa enskilda järnvägar i Sverige gällde såväl å sistnämnda järnvägar som å statsbanorna.

Såsom ofvan nämnts, utfärdades jämväl af järnvägsstyrelsen fribiljetter efter bemyndigande af chefen för civildepartementet. Revisorerna hade tagit del af åtskilliga af de under revisionsåret utfärdade skrivelser, hvarigenom dylika fribiljetter medgifvits, och hade funnit anmärkningsvärdt, att det i ifrågavarande skrivelser icke alltid bestämts, till hvilken vagnsklass fribiljett skulle utfärdas samt att järnvägsstyrelsen i ett fall anmodats att för uppgifven person utfärda fribiljett »att tills vidare gälla».

Öfver utlämnade fribiljetter fördes förteckningar såväl vid de särskilda afdelningarna inom distrikten som hos järnvägsstyrelsen. I den förteckning, som i nämnda afseende fördes hos styrelsen, upptoges jämväl de fribiljetter, som utfärdats efter bemyndigande af chefen för civildepartementet.

Revisorerna som icke velat framställa någon erinran mot beviljandet af s. k. hushållsbiljetter, hade ansett sig böra framhålla, att den öfver utlämnade stående fribiljetter för revisionsåret upprättade förteckning, till hvilken revisorerna haft tillgång, syntes gifva vid handen, att dylika biljetter under nämnda tid blifvit i vidsträckt mån utdelade. Af tillgängliga handlingar hade revisorerna vidare trott sig finna, att icke alltid de framställda anspråken på fribiljett varit så berättigade, att de icke efter en närmare undersökning af förhållandena kunnat afböjas. Härjämte hade revisorerna af förekommen anledning velat ifrågasätta, huruvida icke föreskrifter borde meddelas i syfte att person, som tilldelats stående fribiljett å statens järnvägar, icke ägde att vid resa å dessa järnvägar för fullgörande af allmänt uppdrag uppbära fribiljetten motsvarande ersättning för resekostnad.

En uppgift angående under år 1901 gällande stående fribiljetter för resor å statens järnvägar, utvisande dels de särskilda slagen af dylika biljetter, dels ock de olika kategorierna af de personer, som åtnjutit desamma, hade blifvit revisorerna tillställd och utvisade desamma, att af

»s. k. skandinaviska fribiljetter, hvilka gällde under innehafvarens tjänstetid, hade under året varit gällande

82	för tjänstemän vid statens järnvägar
44	» » » enskilda »
270	» » » utländska »

att af stående fribiljetter, gällande under helt år och å alla statsbanelinjer, hade under året utfärdats

217	för tjänstemän vid statens järnvägar
57	» » » enskilda »
262	» » » utländska »
90	» läkare » statens »
33	» andra personer, såsom representanter för in- och utländska resebyråer m. fl.

att af stående fribiljetter, gällande under helt år å vissa statsbanelinjer eller under viss del af året å alla eller vissa statsbanelinjer, hade under året utfärdats

2,402	för tjänstemän eller betjänte vid statens järnvägar eller dessas skolpliktiga barn. Af hela detta antal hade 235 utfärdats af generaldirektören eller vederbörande ledamot i järnvägsstyrelsen samt 2,167 af vederbörande afdelningsföreståndare vid distrikten;
38	för tjänstemän vid enskilda järnvägar,
10	» » » utländska »
28	» tillförordnade läkare vid statens järnvägar
341	» andra personer, däraf 284 ensamt för funktionärer vid telegrafverket (arbetsledare, reparatörer och dyl.).

Det stora antalet af sistnämnda slags biljetter berodde därpå, att dessa biljetter i regeln förnyades för hvarje kvartal eller, hvad skolbarn anginge, för hvarje termin.

Slutligen hade revisorerna, som delade 1887 års statsrevisorers uppfattning om lämpligheten af inskränkning i fråga om beviljandet af fribiljetter, velat med afseende å de förändrade förhållanden, som inträdt, sedan de om fribiljetter å statens järnvägar nu gällande hufvudsakliga föreskrifterna utfärdats, uttala önskvärdheten däraf, att ifrågasvarande bestämmelser underkastades en genomgående omarbetning i syfte att beviljandet af fria resor å järnvägarna i möjligaste mån inskränktes.

Järnvägsstyrelsen har i ett den 17 januari innevarande år öfver revisorernas omförmälda framställning afgifvet utlåtande anført, att de nu gällande grunderna för utfärdandet af fribiljetter för resor å statens järnvägar fastställts genom Kungl. Maj:ts nådiga bref den 8 september 1882, hvarigenom dåvarande styrelsen för statens järnvägs- trafik bemyndigats att i vissa särskildt uppräknade fall till den ut-

sträckning styrelsen funne lämplig utfärda biljetter till fria resor å statens järnvägar.

Genom berörda nådiga bref bestämdes därjämte, att, därest fråga förekomme om beviljande af fria resor å statsbanorna i andra än omfördälda fall, det skulle tillkomma chefen för Eders Kungl. Maj:ts civildepartement att efter hemställan från trafikstyrelsen därom besluta.

På grund af sistberörda nådiga bestämmelse hade därefter fribiljetter för andra personer än dem, åt hvilka styrelsen jämlikt merberörda nådiga bref ägde utfärda dylika biljetter, utgifvits endast efter vederbörligt medgifvande från bemalte departementschef; och hade styrelsen noggrant iakttagit att, i hvarje fall där styrelsens rätt att utfärda fribiljetter icke varit fullt klar och oomtvistelig, göra framställning hos departementschefen.

Därest, såsom revisorerna påpekat, i vissa fall i de från departementschefen aflättna skrivelser icke bestämts, till hvilken vagnsklass fribiljett skulle utfärdas, hade styrelsen utställt biljett till den klass, till hvilken styrelsen med hänsyn till gällande praxis i jämförliga fall ansett biljetten böra utgifvas.

Beträffande hvad revisorerna ifrågasatt därom, att föreskrifter borde meddelas i syfte att person, som tilldelats stående fribiljett å statens järnvägar, icke skulle äga att vid resa å dessa järnvägar för fullgörande af allmänt uppdrag uppbära fribiljetten motsvarande ersättning för resekostnad, tillkomme utfärdandet af dylik föreskrift, mot hvars lämplighet styrelsen icke hade något att erinra, icke järnvägsstyrelsen, som icke heller kunde öfver föreskriftens efterlefnad utöfva någon som helst kontroll utom hvad anginge statens järnvägars egna tjänstemän, för hvilkas resor i tjänsten dylik bestämmelse redan tillämpades.

De stående fribiljetter, styrelsen utställt för tjänstemän vid utländska järnvägar, hade utlämnats dels i enlighet med det bemyndigande, styrelsen i sådant fall erhållit i ofvan berörda nådiga bref den 8 september 1882, dels i öfverensstämmelse med den internationella kutym, jämlikt hvilken järnvägsförvaltningar sins emellan utväxlade visst antal dylika biljetter.

Styrelsen ansåge sig böra därvid särskildt fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet därå, att de fribiljetter, som hit öfverlämnades från utländska banförvaltningar, mera användes än de biljetter, som härifrån utlämnades till de utländska förvaltningarna. Förstnämnda slags biljetter användes nämligen i afsevärd utsträckning för de funktionärer vid den svenska statsbaneförvaltningen, som af styrelsen antingen beordrades att deltaga i de flera gånger årligen återkommande internationella kon-

ferenser af olika slag, vid hvilka ärenden rörande Sveriges trafikförbindelser med utlandet afhandlades eller ock undfinge tjänstledighet för att i utlandet göra iakttagelser i yrket eller för idkande af språkstudier, hvilka senare i samma mån som trafiken tillväxte mellan Sverige och utlandet påkallades för behörigt utbildande af de tjänstemän, hvilka hade att för de svenska järnvägarnes del omhänderhafva ifrågavarande trafik.

Nyssberörda konferenser förekomme åter jämförelsevis sällan på svenskt område, och föranledde sålunda att endast undantagsvis utländska järnvägstjänstemän hitreste, och mera sällan förekomme ock, att utländska banförvaltningar beordrade dem underlydande tjänstemän att för idkande af yrkesstudier hitresa.

Beträffande slutligen revisorernas uttalande om önskvärdheten af en omarbetning af bestämmelserna rörande utfärdandet af fribiljetter, hvilken omarbetning skulle åsyfta, att beviljandet af fria resor å järnvägarna måtte i möjligaste mån inskränkas, ville styrelsen anmäla, att styrelsen, som hade en omredigering af de för styrelsen och styrelsens underlydande myndigheter gällande allmänna reglementen och instruktioner under utarbetande, jämväl hade en dylik omarbetning af gällande fribiljettsreglemente under behandling; anseende styrelsen sig emellertid icke ännu kunna inför Kungl. Maj:t angifva, i hvilken omfattning en inskränkning i beviljandet af fribiljetter för resor å statens järnvägar borde äga rum.

I likhet med revisorerne anser utskottet, att en inskränkning i beviljandet af fribiljetter för resor å statens järnvägar bör, i den mån så ske kan, åvägabringas samt att af sådan anledning en omarbetning af gällande bestämmelser angående fribiljetter bör verkställas. På sätt revisorerne ifrågasatt torde äfven föreskrifter böra meddelas därom, att person, som tilldelats stående fribiljett å statens järnvägar, icke må äga att vid resa å dessa järnvägar för fullgörande af allmänt uppdrag uppbära fribiljetten motsvarande ersättning för resekostnad.

Enligt hvad järnvägsstyrelsen i ofvannämnda utlåtande meddelat, är visserligen en omarbetning af det utaf styrelsen utfärdade fribiljettsreglementet under behandling. Denna handläggning af ärendet torde emellertid icke komma att sträcka sig till berörandet af de genom kungl. brefvet den 8 september 1882 fastställda grunder för fribiljetters utfärdande. Med afseende härå och då förevarande fråga synes vara af den vikt, att Riksdagen bör för Kungl. Maj:t framlägga sin mening i ämnet, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke de af Kungl. Maj:t den 8 september 1882 fastställda grunder för utfärdande af fribiljetter för resor å statens järnvägar må underkastas en omarbetning i det syfte, utskottet häröfvan angifvit.

Medicinalstyrelsens redovisning öfver de till hospitalsväsendet anslagna medel.

§ 5.

(Rev. ber. pag. 183 och 184; utl. pag. 548—551.)

Ang. bristande kontroll öfver byggnadsarbeten vid Göteborgs hospital.

Sedan 1897 års Riksdag, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, för utvidgning af Göteborgs hospital i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uti statsrådsprotokollet den 14 januari 1897 åberopade ritningar på extra stat för år 1898 anvisat en summa af 64,865 kronor, hade, enligt hvad revisorerna erinrat, Kungl. Maj:t den 28 maj 1897, med fastställande af omförmälda ritningar, uppdragit åt medicinalstyrelsen att gå i författning om utförande af nämnda arbeten för hospitalets utvidgning äfvensom dess förseende med centraluppvärmning och elektrisk belysning. Därjämte hade Kungl. Maj:t ställt ofvanberörda af Riksdagen beviljade anslag till medicinalstyrelsens förfogande för det därmed afsedda ändamål samt bemyndigade medicinalstyrelsen att för utförande af de öfriga arbetena, mot behörig redovisning, använda högst 100,135 kronor af förslagsanslaget till hospitals underhåll.

Medicinalstyrelsen, som under år 1898 utan åsyftadt resultat på entreprenad utbjudit ifrågavarande arbete, hade i skrifvelse till Kungl. Maj:t den 28 september 1900 anmält, att det finge anses som en afgjord sak, att den af Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutade utvidgningen af Göteborgs hospital efter den sedan våren 1897 inträdda stegringen af alla byggnadskostnader icke kunde utföras för den ursprungligen beräknade summan, utan kräfde vida större belopp hvarjämte medicinalstyrelsen framlagt en förändrad plan för ifrågavarande utvidgnings- och förbättringsarbeten vid hospitalet. Enligt berörda plan, därtill ritningar den 4 juli 1900 uppgjorts, skulle arbetena kräfva tillsammans en summa af

276,500 kronor eller 111,500 kronor utöfver den förut för om- och tillbyggnad af ifrågavarande hospital anvisade summan; och hade medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes dels till Riksdagen aflåta proposition om ett ytterligare anslag af 72,435 kronor till nybyggnader vid hospitalet, dels ock utaf förslagsanslaget till hospitals underhåll utöfver förut anvisade 100,135 kronor ställa till medicinalstyrelsens förfogande 39,065 kronor för de föreslagna förändringarnas utförande. I enlighet med berörda hemställan hade Kungl. Maj:t aflåtit proposition till 1901 års Riksdag, som för utvidgning af Göteborgs hospital i hufvudsaklig öfverensstämmelse med omförmälda år 1900 uppgjorda ritningar på extra stat för år 1902 anvisat, utöfver förut för hospitalets utvidgning anslaget belopp, en summa af 72,435 kronor.

Den 9 sistlidne april hade medicinalstyrelsen med byggmästaren G. S. Hallström afslutat kontrakt om verkställande för en summa af 170,000 kronor af vissa till ifrågavarande byggnadsföretag hörande arbeten; och vore vid revisorernas besök på platsen desamma under utförande.

Under erinran, att 1902 års Riksdag i skrifvelse angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde hufvudtitel frambållit nödvändigheten af att vid byggnadsföretag, för hvilka entreprenadsystemet i större eller mindre utsträckning anlätades, en sakkunnig platskontroll anordnades såväl för öfvervakande af själfva arbetets utförande som för pröfning af materialiernas beskaffenhet, hade revisorerna velat omförmäla, att, enligt hvad vid revisorernas besök å hospitalet meddelats, någon person icke blifvit utsedd att för det allmännas räkning å platsen utöfva tillsyn öfver nu ifrågavarande omfattande byggnadsarbete, öfver hvilket utförande ingen annan kontroll alltså lärer förekommit än den, som af den hos medicinalstyrelsen anställde biträdande arkitekten utöfvats vid dennes tillfälliga besök å hospitalet.

Medicinalstyrelsen, som den 9 januari innevarande år häröfver afgifvit infordradt utlåtande, har däruti hufvudsakligen anfört, att hvad anginge gällande bestämmelser för kontroll å byggnadsföretag för statens räkning, så stadgade Kungl. Maj:ts förordning angående statens upphandlings- och entreprenadväsende med mera den 17 november 1893 i § 36, att den, som för statens räkning träffat aftal om arbete vore berättigad att öfver utförandet däraf själf eller genom annan sakkunnig och i öfrigt lämplig person öfva kontroll. Någon föreskrift, under hvilka förhållanden särskild, ständig kontrollant skulle antagas, finnes däri icke. Emellertid hade, beträffande de allmänna bestämmelser, hvilka jämlikt § 7 af samma förordning skulle utöfver dess egna föreskrifter

iakttagas vid, bland annat, kontroll å arbete, Kungl. Maj:t genom kungörelser den 4 juli 1889 och den 22 december 1893 förordnat, att dylika föreskrifter skulle utfärdas af öfverintendentsembetet. Ur embetets till åtlydnad häraf offentliggjorda bestämmelser inhämtades, att, »om ett byggnadsarbete är af större omfattning eller af den beskaffenhet, att ständig tillsyn erfordras för att bevaka statens rätt i fråga om materialiernas godhet, konstruktionens soliditet och ett oklanderligt utförande i öfrigt, anställs en *byggnadschef*». Om däremot »förhållandena icke medgifva anställning af byggnadschef, antingen till följd af bristande medel eller af den anledning att lämplig person å orten saknas, eller om föremålet för kontrollen är af beskaffenhet, att under viss tid levererade materialier eller utfördt arbete är för pröfning tillgängligt och således kan på en gång bedömas, verkställs kontrollen genom en eller flera *tillfälliga besiktningar*».

Vid ifrågavarande byggnadsarbete vid Göteborgs hospital ställde sig förhållandena på följande sätt. För att undvika rubbning i sjukvårdens jämna gång och inskränkning under byggnadstiden uti det så ytterst väl behöfliga platsantalet på hospitalet hade styrelsen, i öfverensstämmelse med den plan för utvidgningens utförande, som angifvits i styrelsens underdåniga skrifvelse den 28 september 1900 nödgats indela arbetet i olika perioder. Sålunda färdigbyggdes först en del lokaler, så att de kunde mottaga patienterna från andra afdelningar, innan dessa utrymdes för att i sin ordning ombyggas och så vidare. Härigenom tog hela till- och ombyggnaden i anspråk vida längre tid än eljest vore behöflig och, ehuru företaget i dess helhet vore ganska omfattande, komme allenast en mindre del däraf att samtidigt vara under arbete. En kontrollant med fackutbildning och med skyldighet att ständigt vara tillstädes hade på denna plats helt visst icke kunnat erhållas mot lägre årslön än 3,500 kronor, hvilken aflöning icke skulle stått i rimligt förhållande till arbetets omfattning. En på platsen sig städse uppehållande kontrollant syntes af dessa anledningar icke böra anställas. Däremot hade styrelsen för afsigt att söka anställa en i Göteborg bosatt arkitekt med uppgift att tidt och ofta besöka byggnadsplatsen och hade också vidtalat lämplig person, arkitekten E. Thorburn, som redan börjat sin verksamhet genom att å styrelsens vägnar meddela spekulerande byggnadsentreprenörer nödiga upplysningar. Denne arkitekt hade emellertid anhållit om entledigande från uppdraget vid samma tid, som de sist infortrade anbudet på byggnadsarbetet till medicinalstyrelsen inkommit. Äfven andra göteborgsarkitekter visade sig med anledning af hospitalets för dem obekväma läge obenägna att åtaga

sig kontrollantskapet. Då härtill komme, att anbudet vore icke obetydligt högre än man väntat, och det sålunda för medicinalstyrelsen blefve nödvändigt att så mycket som möjligt inskränka öfriga utgifter för byggnadsarbetet, så hade kontrollen anordnats på nedan angifna minst kostbara sätt.

Vidkommande de höga anbudet anfördes, att byggnadsarbetet vid Göteborgs hospital ingalunda varit lockande för byggnadsentreprenörer. Arbetet hade ej mindre än fyra gånger blifvit utbjudet på entreprenad, de två sista gångerna sedan ritningarna blifvit omarbetade och byggnadsanslaget högst väsentligt höjts. Orsaken till detta för byggnadsarbetet ogynnsamma förhållande låge väsentligen i det långa afståndet (8 km.) emellan hospitalet och närmaste lastageplats, Göteborg, samt däri, att landsvägen, som den enda kommunikationsleden, städse vore i dåligt skick, hvilket förhållande naturligtvis högst betydligt ökade byggnadskostnaden, då alla de tunga byggnadsmaterialierna, såsom tegel, trä- och järnbjälkar, kalk med mera, måste transporteras med fordon på denna dåliga väg. Detta missförhållande hade, som nämnt, orsakat, att vid den slutliga kontraktsuppgörelsen med byggmästaren G. S. Hallström om ifrågavarande arbete ej så mycket återstått af byggnadsanslaget, att särskild kontrollant utan nödtvång borde anställas.

Kontrollen hade därför med stöd af öfverintendentsämbetets sist åberopade anvisning anförtrotts hufvudsakligen åt medicinalstyrelsens egen arkitekt hofintendenten A. Kumlien och hade af honom utförts icke, såsom, Riksdagens revisorer på platsen fått sig meddeladt, »vid dennes tillfälliga besök å hospitalet», utan hade det skett vid för ändamålet särskildt aflagda besök å byggnadsplatsen. Sålunda hade Kumlien personligen afsynat och godkänt allt det tegel, som användts vid byggnadsarbetet, likaså all sand och kalk, bestämt pålarnes längd, groflek och antal, hvarjämte han varit närvarande vid profpålningen och vid sina besök på det omsorgsfullaste synat de utförda arbetena, som han hittills alltid funnit vara verkställda med sakkunskap och största omsorg. Någon anmärkning mot vare sig materialier eller arbete hade icke heller af revisorerne framställts.

Vidare hade genast en afskrift af byggnadskontraktet tillställts vederbörande hospitalsdirektion, som redan förut fått sig en omgång ritningar tillsänd, på det att hospitalets tjänstemän skulle komma i tillfälle att i detalj följa arbetet. Särskildt hade sysslomannen, som vore med byggnadsarbeten ganska förtrogen, blifvit anmodad att dagligen tillse detsamma och att hålla kontrollanten i ständig kännedom

om arbetets fortgång med mera. Tid efter annan hade äfven rapporter från sysslomannen ingått direkt till styrelsens arkitekt.

Slutligen hade styrelsens ordförande hittills en gång och dess referent för hospitalsärenden en gång på olika tider besökt Göteborgs hospital med anledning af de där pågående arbetena. Då det komme till så grannliga detaljer som värme-, vatten- och afloppsledningar skulle styrelsen, på vanligt sätt, anlita fackkunniga personer för utfövanne af särskild kontroll öfver dessa arbeten.

Af det anförda täcktes Kongl. Maj:t finna, att medicinalstyrelsen vid anordnandet af kontrollen öfver byggnadsarbetena vid Göteborgs hospital sökt iakttaga behöflig sparsamhet utan att åsidosätta hvad styrelsen funnit vara stadgadt eller eljest af nöden för tillvaratagandet af statens rätt och bästa.

Såsom revisorerna jämväl erinrat, har Riksdagen i skrifvelse den 15 maj 1902 framhållit nödvändigheten af att vid byggnadsföretag, för hvilka entreprenadsystemet i större eller mindre utsträckning komme att anlitas, en sakkunnig platskontroll måtte anordnas såväl för öfvervakande af själfva arbetets utförande som för pröfning af materialiernas beskaffenhet, enär endast genom en noggrann sådan tillsyn säkerhet kunde beredas för byggnadernas soliditet och framtida bestånd.

I anslutning till den af Riksdagen sålunda uttalade åsikt, hyser utskottet den mening, att en sakkunnig platskontrollant bort anställas vid nu ifrågavarande omfattande byggnadsarbete, för hvilket kostnaden beräknats uppgå till en summa af 276,500 kronor. Det öfvervakande, som, enligt hvad medicinalstyrelsen angifvit, utförts af sysslomannen vid hospitalet, men hvarom något uppdrag, enligt hvad utskottet inhämtat, icke lär blifvit honom af styrelsen lämnadt, synes, enligt utskottets förmenande, icke hafva varit tillfyllestgörande, enär sysslomannen, i saknad af sådant uppdrag, icke egt befogenhet att göra sin mening gällande i fråga om byggnadsarbetets utförande. Ett noggrannare öfvervakande af ifrågavarande byggnadsföretag synes i öfrigt vara af så mycket större behof påkalladt, som, enligt hvad af en annan utaf revisorerna gjord framställning framgår, hospitalsdirektionen, hvilrens sammanträden i regel hållas i Göteborg, ytterst sällan lär besöka hospitalet och den tillsyn öfver arbetena, som möjligen skulle kunnat utföras af direktionens ledamöter, sålunda icke är att påräkna.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och med afseende å vikten af att effektiv kontroll anordnas vid de byggnadsarbeten, som för statens räkning på entreprenad utföras, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke en kontrollant må anställas för att å statens vägnar öfvervaka de pågående byggnadsarbetena vid Göteborgs hospital samt, därest en sådan kontrollants anställande befinnes erforderligt, därom lämna vederbörande förständigande.

Statskontoret.

§ 6.

(Rev. ber. pag. 202—204; utl. pag. 551—596.)

I fråga om de af räntmästaren Fahle Fougberg föröfvade förfalskningar af statskontorets assignationer på riksbanken hafva revisorerne gjort följande framställning.

»Vid den jämförelse af räntekammarens bankräkning med riksbankens räkenskaper, som, efter det räntmästaren Fahle Fougberg den 24 juni innevarande år aflidit, verkställdes den 8 därpåföljande augusti, upptäcktes, att statskontorets assignation n:o 682 af den 4 sistlidna juni, som i räntekammaren bokförts med 9,000 kronor, lydde å 90,000 kronor, till hvilket belopp den jemväl blifvit upptagen i Riksbankens räkenskaper.

I anledning häraf uppdrog statskontoret åt två tjänstemän inom verket att ofördröjligen göra erforderlig utredning och därom till statskontoret inkomma med berättelse. Vid den undersökning, som sålunda verkställdes och som bestod däruti, att de å räntekammaren från ingången af år 1886, då räntmästaren Fougberg tillträdde räntmästare-tjensten, förda räkenskaper öfver såväl statskontorets assignationer å dess räkning i Riksbanken som ock å samma räkning verkställda insättningar jämfördes med riksbankens motsvarande räkenskaper, befanns, att å tre särskilda under åren 1887 och 1888 dagtecknade assignationer, som icke voro i statskontoret bokförda, utbetalts tillsammans 30,862 kronor 81 öre samt att genom inlösen i riksbanken af 13 assignationer, hvilka genom ändring af summorna kommit att vid företeendet i banken lyda

Ang. räntmästaren F. Fougbergs förfalskningar af statskontorets assignationer.

å högre belopp än de, hvarå assignationerna af statskontoret utfärdats, under tiden från den 23 oktober 1888 till den 5 juni 1902 utbetalts 323,000 kronor mera än som från statskontoret utassignerats, däraf 45,000 kronor under revisionsåret.

Det sammanlagda beloppet af hvad från statskontorets räkning i riksbanken för mycket utbetalts under denna tid skulle alltså uppgå till 353,862 kronor 81 öre. En af förste revisorn i statskontoret M. Rystedt gjord uträkning, hvilken varit för revisorerna tillgänglig, angifver emellertid berörda brist uppgå till 362,899 kronor 69 öre; och läser, sedan ytterligare en af Fougberg förändrad assignation numera i riksbanken upptäckts, den sistnämnda siffran kunna antagas vara den riktiga.

Af tillgängliga handlingar hafva revisorerne inhämtat, att, på grund af den för statskontoret gällande, den 31 december 1879 utfärdade arbetsordning, räntmästaren själf minst en gång hvar tredje månad med hvarandra jämfört sin egen journal öfver insättningar och assignationer samt riksbankens räkning deröfver;

att det enligt instruktionen för statskontoret af den 8 december 1876 åligger ämbetsverkets utgiftsbyrå att uppsätta anvisningarna å från denna byrå utanordnade utgiftsbelopp samt att dem expediera medelst deras öfverlämnande till räntmästaren och att enahanda föreskift är gifven för inkomst-, fond- och stämpelbyrån beträffande assignationer, som afse utgifter, hvilkas ombesörjande åligger denna byrå, men att redan från och med det, att den nya instruktionen den 1 januari 1877 trädde i kraft, nämnda bestämmelse på sådant sätt tillämpats, att en amanuens anstälts å räntekammaren såsom representant för de båda byråerna, hvilken amanuens för dessas räkning uppsätter och expedierar anordningarna; samt

att, enligt hvad i en den 19 sistlidne september i oförmälda sak afgifven polisrapport meddelas, Fougberg själf utskrifvit samtliga ofvannämnda förändrade assignationer.

Häraf synes framgå, att de i gällande instruktion och arbetsordning utfärdade föreskrifter för uppsättandet och expedierandet af assignationer inom statskontoret icke vederbörligen iakttagits.

I förenämnda polisrapport meddelas vidare, att verifierandet inför kammarrätten af statskontorets innestående behållning i riksbanken skett genom ett bankbesked, utfärdadt af vederbörande tjänsteman i riksbankens hufvudkontor; och då detta bankbesked utvisat annat belopp än behållningen enligt räntekammarens riktigt uppgjorda hufvudbok borde vara, hade Fougberg i nämnda bankbesked med sin egen

stil skrifvit en förklaring, gående ut på, att ett större eller mindre antal assignationer varit vid årsskiftet utelöpande, hvilka assignationers belopp delvis varit fingerade med ungefär de förskingrade beloppen.

I sammanhang härmed få revisorerna meddela, att enligt lämnade upplysningar vid räntekammarens hufvudbok bifogas årligen en af räntmästaren upprättad uppgift om den mellan statskontorets och riksbankens räkenskapsföringar vid räkenskapsårets slut befintliga skiljaktighet i afseende å statskontorets hos riksbanken innestående behållning, hvilken skiljaktighet kan bero på *dels* att af statskontoret utfärdade assignationer icke blifvit före räkenskapsårets slut i riksbanken till inlösen företedda, *dels* att bevis om i riksbanken eller dess afdelningskontor insatta belopp icke blifvit i statskontoret under samma räkenskapsår bokförda och *dels* att af länsstyrelserna utfärdade assignationer blifvit af riksbanken eller dess afdelningskontor under år etinlösta, hvilka assignationers belopp först påföljande året i statskontoret bokförts. Åt dessa skiljaktigheter, hvilka synas hafva blifvit i Fougbergs förenämnda vid hufvudboken fogade uppgift konstruerade för att dölja förfalskningarna och hvilka skiljaktigheter gifvetvis äga lika stor betydelse som inkomst- och utgiftsposterna, synas vederbörande revisorer i kammarrätten icke hafva ägnat någon uppmärksamhet.

I en till Kungl. Maj:t den 26 sistlidna september aflåten skrifvelse har statskontoret anmält, att ämbetsverket, med anledning af hvad i omförmälda hänseende förekommit, ansett sig böra vidtaga åtskilliga förändringar i arbets sättet å räntekammaren samt inkomst- och utgiftsbyråerna i syfte att åstadkomma en fortgående och mera ingående kontroll af kassarörelsen.

Därjämte har statskontoret, enligt hvad i samma skrifvelse vidare meddelats, uppdragit åt förste revisorn M. Rystedt att utarbeta och till statskontorets pröfning framlägga förslag till nytt formulär för räntekammarens hufvudbok.

Enligt kungl. bref den 26 september innevarande år har Kungl. Maj:t, sedan för Kongl. Maj:t blifvit erinradt, att nuvarande föreskrifter om sammanförande i statskontoret af de olika ämbetsverkens räkenskaper icke mer syntes fullt tillfredsställande, särskildt med hänsyn till behöfligheten af att en i möjligaste mån fullständig kontroll öfver statsräkenskapen måtte kunna vinnas, uppdragit åt presidenten m. m. friherre A. L. E. Åkerhielm, generaldirektören m. m. grefve H. Hansson Wachtmeister och fullmäktigen i Riksbanken m. m. friherre B.

K. J. Langenskiöld att afgifva yttrande om de ändringar i nu gällande bestämmelser rörande bokföringen i statskontoret, hvilka kunde anses påkallade, äfvensom framställa förslag om sådana ändringar i de särskilda ämbetsverkens bokföring, som kunde föranledas af en föreslagen ändrad och utvidgad bokföring i statskontoret.

Hvad sålunda förekommit hafva revisorerna velat för Riksdagen omförmåla; och föreställa sig revisorerna, att ytterligare utredning om i hvad mån de begångna förfalskningarna underlättats genom försummadt iakttagande af gällande kontrollföreskrifter, icke kommer att uteblifva.»

Beträffande denna framställning har statskontoret i infordradt utåtande af den 8 januari innevarande år anfört följande.

I anledning af revisorernas uttalanden ansåge statskontoret sig endast hafva att utlåta sig beträffande det, som ginge ut på att vid uppsättandet och expedierandet af statskontorets assignationer gällande föreskrifter skulle hafva blifvit eftersatte. Då statskontoret redan vid sin den 26 september 1902 till Kungl. Maj:t aflåtna och i revisorernas berättelse omförmålda underdåniga skrifvelse angående de upptäckta förfalskningarna fogat polisrapporten och för egen del meddelat en utförlig redogörelse i ämnet, hade statskontoret nu icke något vidare att tillägga än att, såsom revisorerna upplyst, efter det statskontorets nyssnämnda underdåniga skrifvelse aflåtits, ytterligare en förfalskad assignation upptäckts, hvarigenom summan af de förfalskade beloppen uppginge till 362,899 kronor 69 öre och således förklarade skiljaktigheten mellan statskontorets och riksbankens räkenskaper; och då statskontoret därjämte, dels i samma skrifvelse, dels ock i skrifvelse af den 20 november 1902 redogjort för de förändrade åtgärder i fråga om assigneringsväsendets anordnande och kontrollen öfver kassan, hvartill de upptäckta assignationsförfalskningarna ansetts gifva anledning, ville statskontoret nu inskränka sig till ett åberopande af innehållet i ämbetsverkets nyssnämnda skrivelser, af hvilka äfvensom af Kungl. Maj:ts den 5 december 1902 hit aflåtna nådiga bref angående anvisande af medel till ökning af arbetskrafterna inom statskontoret styrkta afskrifter bifogades.

Kammarrätten har med anledning af revisorernas ifrågavarande yttrande i utåtande af den 9 sistlidne januari anfört, att då kammarrätten på grund af sin ämbetsställning icke borde i nu förevarande ärende uttala sig angående det sätt, hvarpå vederbörande i ämbets-

verket anställde revisionstjänstemän fullgjort sin granskningsplikt i det hänseende, hvarom nu vore fråga, hade kammarrätten uppfattat den nådiga remissen såsom allenast åsyftande dels att införskaffa möjligen erforderlig ytterligare utredning rörande sättet för redovisandet af ifrågavarande medel och den granskning denna redovisning härstädes undergått och dels att bereda den revisionstjänsteman, hvilken haft att granska de statskontorets räkenskaper, som jämväl varit föremål för Riksdagens ofvanbemälte revisorers behandling, tillfälle att i ärendet afgifva yttrande.

I öfverenstämmelse med denna uppfattning hade kammarrätten infortrat yttrande från revisören C. H. von der Burg, som granskat statskontorets räkenskaper för år 1901, samt från sin revisionsafdelnings tredje kontor.

Revisören von der Burgs yttrande, till hvilket revisionsafdelningens tredje kontor hänvisat, är af följande lydelse.

»Det har icke ens uppgifvits, att räntmästaren tillgripit eller brus-tit i redovisning af allmänna medel, som varit *honom* anförtrodda, utan de tillgripna penningarne hafva stått under *kungl. statskontorets* förvaltning och varit på dess räkning i riksbanken insatta, ett förfaringssätt, som väl allmänt ansetts innebära en fullt betryggande garanti jämväl mot medlens disponerande af obehörig person.

Enligt vid *kungl. statskontorets* räkenskaper fogade bankattester utgjorde *kungl. statskontorets* fordran i riksbanken vid räkenskapsårets ingång kronor 15,191,082:51, men enligt *kungl. statskontorets* räkenskaper allenast kronor 14,289,177:40, således enligt officiella intyg ett öfverskott i riksbanken af kronor 901,905:11. Till förklarande deraf, att enligt bankbevisen större belopp inestätt å *kungl. statskontorets* räkning i riksbanken än *kungl. statskontorets* verkliga fordran, innehåller en anteckning vid 1900 års räkenskaper, att detta öfverskott bestått af »i riksbanken utelöpande assignationer». Vid 1901 års slut utgjorde behållningen i riksbanken enligt intyg från banken kronor 13,157,166:85, hvaremot enligt räkenskaperna *kungl. statskontorets* fordran hos riksbanken vid samma tidpunkt utgjorde endast kronor 12,881,912:85. Äfven här förekommer således, att å *kungl. statskontorets* räkning i riksbanken inestätt större belopp än *kungl. statskontorets* verkliga fordran, och skulle öfverskottet, kronor 275,254:—, motsvara skilnaden mellan de »vid 1901 års slut i riksbanken utelöpande assignationer» och »i afdelningskontoren afförda, men i *kungl. statskontoret* utelöpande dragningar».

De kungl. statskontorets räkenskaper, som lämnas till kungl. kammarrätten för granskning, innehålla icke någon vidare redogörelse för kungl. statskontorets transaktioner med riksbanken än summarisk uppgift å de under kungl. statskontorets förvaltning ställda medel, som vid räkenskapsårets början och slut varit i riksbanken inestående. Det har ålegat revisionen att vid granskningen af räkenskaperna tillse, det utbalanserad behållning blifvit styrkt genom bankbesked och inventeringsinstrument, hvaremot det legat utom revisionens befogenhet att verkställa den kontroll, som endast genom behörig inventering och undersökning af kungl. statskontorets bankräkning kunnat åstadkommas, och hvarförutan tillgreppen icke kunnat upptäckas. Revisionen har haft att lita till ofvannämnda bankbevis och räkenskaperna bifogadt utdrag af protokollet angående verkställd och af kungl. statskontoret utan anmärkning lämnad inventering. Visserligen innehåller protokollet icke uttryckligen, att behörig kontroll å kungl. statskontorets anvisningsrörelse vid inventeringen ägt rum; men det har desto mindre kunnat antagas, att den i 12 § af kungl. statskontorets instruktion föreskrifna kontroll blifvit i en så väsentlig del åsidosatt, som inventeringen i dylikt fall varit utan ändamål.

Styrkt afskrift af de anmärkningar, som under granskning af ifrågavarande räkenskaper uppkommit, får jag härmed vördsamt öfverlämna».

Vid granskning inom kammarrätten af statskontorets räkenskaper för år 1901 hafva framställts två anmärkningar, af hvilka den första, som berör nu ifrågavarande ämne, har följande lydelse:

»Vid jämförelse mellan kungl. statskontorets räkenskaper och de vid »räntekammarens hufvudbok» fogade bevis från riksbanken finnes, att vid 1901 års slut kungl. statskontorets i riksbanken inestående behållning enligt bankens bevis uppgått till kronor 13,157,166: 85, under det samma behållning enligt kungl. statskontorets räkenskaper utgjort allenast kronor 12,881,912: 85; men enligt en vid räkenskaperna fogad utredning skulle behållningen i banken dels ökas med kronor 169,985: 03, utgörande beloppet af »i afdelningskontoren afförda, men i kungl. statskontoret utelöpande dragningar», dels ock minskas med kronor 445,239: 03, utgörande summan af de »vid 1901 års slut i riksbanken utelöpande assignationer».

Enär vid en, på grund af föreskriften i § 12 af nådiga instruktionen för kungl. statskontoret den 31 december 1901 verkställd och

i kungl. statskontoret enligt räkenskaperna bifogadt utdrag af dess protokoll samma dag anmäld inventering icke lärer hafva förekommit någon undersökning rörande de af räntmästaren mottagna anvisningar och ej heller rörande andra kontanta medel än den s. k. handkassan, samt vid sådant förhållande riktigheten af ofvan omförmälda utredning icke kan anses styrkt, begäres upplysning huruvida de i samma utredning lämnade uppgifter äro med verkliga förhållandena öfverensstämmande eller, därest desamma i ett eller flere afseenden äro felaktiga, uppgift å felens storlek och beskaffenhet».

Sedan kammarrätten med skrifvelse den 18 december 1902 till statskontoret öfverlämnat ofvan berörda två anmärkningar samt därvid anmodat statskontoret att infordra och till kammarrätten insända vederbörandes förklaringar öfver anmärkningarna, har statskontoret i skrifvelse den 29 januari innevarande år beträffande den första anmärkningspunkten anfört, att af det öfverlämnade anmärkningsmemorialet inhämtats, att af de båda anmärkningarna åtminstone den ena afsåge den hufvudredogörelse för statskontorets kassaförvaltning, som benämndes räntekammarens hufvudbok och enligt den för statskontoret gällande instruktion skulle upprättas af räntmästaren, hvilken tjänsteman ensam vore för nämnda redogörelses riktighet ansvarig; och vore den räkenskap, hvarom nu vore fråga, upprättad och underskrifven af den under förlidet år afidne räntmästaren Fable Fougberg. De framställda anmärkningarna hade emellertid varit utställda till förklaring af nuvarande räntmästaren i statskontoret E. af Sillén, hvilkens i anledning därpå afgifna, å anmärkningsmemorialet tecknade förklaringar bifogats statskontorets nu ifrågavarande skrifvelse; och ansåge sig statskontoret till hvad dessa förklaringar innehölle böra för egen del anföra följande.

I den första anmärkningspunkten hade begärts upplysning, huruvida de i räntmästaren Fougbergs vid hufvudboken fogade utredning lämnade uppgifter till förklarande af den skiljaktighet i afseende å beloppet af statskontorets i riksbanken inestående behållning vid räkenskapsårets slut, som förefunnes mellan ett af riksbanken härom meddeladt besked och nämnda hufvudbok »äro med verkliga förhållandena öfverensstämmande eller, därest desamma i ett eller flere afseenden vore felaktiga, uppgift å felens storlek och beskaffenhet».

Utan att fästa sig vid det egendomliga förhållande, att en revision begärde upplysning hos den räkenskapsförare, hvars uppgifters riktighet skulle af revisionen kontrolleras, huruvida samma uppgifter vore med

verkliga förhållandet öfverensstämmande, ville statskontoret meddela, att statskontoret redan under september månad 1902 hos Kungl. Maj:t gjort anmälan, att i afseende å ämbetsverkets giroräkning hos riksbanken vissa skiljaktigheter mellan statskontorets och riksbankens räkenskaper uppdagats samt att dessa skiljaktigheter berodde på förfalskningar af åtskilliga statskontorets å riksbanken utställda assignationer, hvarom polisundersökning hållits; och hade denna undersökning lämnat det resultat, att ofvanbemälda Fougberg måste antagas hafva gjort sig skyldig till dessa förfalskningsbrott, till följd hvaraf också i Fougbergs nu pågående urarfvokonkurs bevakning ägt rum för den fordran, som statsverket i anledning af meranämnda förfalskningar skulle kunna anses äga i Fougbergs dödsbo.

Räntmästaren af Silléns förklaring öfver nu omförmälda anmärkningspunkt är af följande lydelse:

»Ehuru jag, som den 12 september 1902 utnämndes till räntmästare i kungl. statskontoret, icke kan anse mig ansvarig för en af min företrädare för år 1901 afgifven räkenskap, finner jag mig dock, i anledning af motstående anmärkningspunkt, böra hänvisa till en af förste revisorn m. m. M. Rystedt den 20 september 1902 i ämnet afgifven utredning, hvilken härmed bifogas.»

Härefter hafva från kammarrättens revisionsafdelning afgifvits följande påminnelser.

»1:o. Kungl. statskontoret finner det egendomligt, att revisionen begär en upplysning hos den räkenskapsförare, hvars uppgifters riktighet skall af revisionen kontrolleras. Härvid är emellertid att erinra, dels att anmärkningen i fråga utställts till förklarande af *vederbörande*, men alls icke, såsom kungl. statskontoret synes föreställa sig, till förklarande af den räkenskapsförare, hvars uppgifter skola kontrolleras, dels att det vid räkenskapsgranskning alltjämt förekommer, att upplysningar på begäran lämnas af vederbörande räkenskapsförare och beledsagas af yttrande från hans öfverordnade, dels ock slutligen, att i nu förevarande fall begärd utredning omöjligen kunnat åstadkommas annat än hos kungl. statskontoret. Att revisionen icke utställt anmärkningen till förklarande af den statskommisarie, som haft att genom de i 12 § af kungl. statskontorets instruktion föreskrifna inventeringar utöfva kontroll öfver räntmästaren, har sin förklaring i § 1 af den för kungl. kammarrätten gällande instruktion, enligt hvilken det ligger utom kungl. kammarrättens befogenhet att begära någon som helst förklaring från en ledamot i ett af rikets f. d. kollegier. Att för framtingande af en sådan förklaring tillgripa den i kungl. kammarrättens instruktion

anvisade utvägen, handlingarnas öfverlämnande till justitiekanslers-embetet, ansåg revisionen icke erforderligt, då den antog, att kungl. statskontoret skulle låta sig angeläget vara att i detta fall prestera en åtminstone i formelt hänseende tillfredsställande förklaring. Så har emellertid ej skett, utan förklaringen har af kungl. statskontoret affördrats den efter Fougberg tillsatte räntmästaren, som lämnat upplysning om dagen, då han till sysslan utnämndes, samt hänvisat till en af annan tjänsteman inom verket afgifven promemoria rörande storleken af det belopp Fougberg tillgripit. På besvarande af den i anmärkningen framställda frågan, huruvida eller i hvad mån den vid räkenskapen fogade s. k. konklusionen vore oriktig, har däremot hvarken den af kungl. statskontoret utvalde förklaranden eller kungl. statskontoret själf inlåtit sig, ej håller har med ett enda ord bemötts hvad i anmärkningen anförts därom, att inventering hos räntmästaren icke verkställt i sådan omfattning, som kungl. statskontorets instruktion föreskrifver. De vid räkenskapen fogade bankbesked utvisa kungl. statskontorets fordran hos riksbanken den 31 december 1901, men räkenskapen har icke afslutats med samma dag, utan omfattar äfven senare transaktioner med riksbanken. Genom ett sådant förfaringssätt måste uppkomma en skillnad mellan det i räkenskapen utbalanserade beloppet af kungl. statskontorets fordran hos riksbanken och samma fordran sådan den i verkligheten var. Att utanför det redovisande verket ingå i granskning af denna skillnad är fullkomligt ändamålslost, då all för en dylik granskning erforderlig materiel finnes hos det redovisande verket. När t. ex. räntekammarens hufvudbok under benämningen utelöpande assignationer (= till innehafvaren ställda, vid anfordran betalbara anvisningar å kungl. statskontorets räkning med riksbanken) meddelar en lång lista af nakna siffertal, är det helt enkelt ogörligt att utom kungl. statskontoret förvissa sig om riktigheten af de uppgifna posterna; man kommer i fråga om dem icke längre än till antaganden, grundade på de särskilda posternas storlek. Kontrollrandet af dessa poster måste ske vid de inventeringar, som finnas föreskrifna i 12 § af kungl. statskontorets instruktion. Vid en sådan inventering, som faller utom revisionens befogenhet att verkställa, åligger det inventeringsförrättaren att bland annat undersöka ej mindre nummer, antal och valör af de till räntmästaren lämnade assignationerna, än äfven huruvida desamma blifvit af riksbanken inlösta eller, där så ej skett, finnas i förvar hos räntmästaren. Denna undersökning åter förutsätter med nödvändighet tillgång till kungl. statskontorets räkning med riksbanken, hvadan, om inventering i behörig ordning ägt rum,

Fougbergs förfalskningar af assignationerna i och med detsamma skulle hafva upptäckts och icke kunnat, såsom nu skett, fortgå under många år. En sådan inventering däremot, som hos räntmästaren ägt rum och som helt enkelt lärer hafva bestått däri, att inventeringsförrättaren uppräknat den s. k. handkassan, 10,000 kronor, utan att fästa någon uppmärksamhet vare sig vid räkningen med riksbanken, därå millioner kronor inestått, eller vid de till hundratusentals kronor uppgående assignationerna, kan uppenbarligen under inga förhållanden betraktas annat än som en ren meningslöshet. Tack vare ett sådant sedan gammalt användt och för Fougberg väl känt sätt att inventera, har det för honom varit lätt att dölja tillgreppen, och någon fara för upptäckt vid räkenskapernas granskning löpte han ej, enär upptäckten helt enkelt *icke kunde* göras vid räkenskapsgranskningen hos kungl. kammarrätten, ett förhållande, som ytterligare belyses i närlagda af undertecknad von der Burg den 31 december 1902 afgifna yttrande.

För att räkenskapen skall kunna i hvad beträffar utbalanserad behållning kontrolleras, erfordras,

att i kungl. statskontoret behörigen iakttagas de i 12 § af dess instruktion meddelade föreskrifter om inventering,

samt att föreskrift meddelas därom, att inventering och afslutning af kungl. statskontorets räkenskaper skall äga rum just vid den tidpunkt, då redovisningsperioden utlöper.

Då emellertid skäligen anledning förefinnes antaga, det erforderliga föreskrifter för vinnande af framtida rättelse i berörda hänseenden komma att utfärdas, anser sig revisionen icke böra framställa något yrkande.»

Såvidt utskottet kunnat inhämta, har statskontorets ofvan omförmälda den 26 september 1902 till Kungl. Maj:t aflåtna, af statsrevisorerne åberopade skrifvelse med anmälan om räntmästaren Fougbergs försvinnningar och de förändringar i arbetssättet inom statskontoret, som ämbetsverket ansett sig böra vidtaga för åstadkommande af en fortgående och mera ingående kontroll å kassarörelsen, icke föranledt någon särskild åtgärd från Kungl. Maj:ts sida, och af hvad ofvan meddelats framgår, att vederbörande revisor i kammarrätten icke ansett sig böra framställa något yrkande rörande den i anmärkningsväg väckta frågan om sättet för verkställande af den i § 12 af instruktionen för statskontoret af den 8 december 1876 föreskrifna inventering.

Då vid sådant förhållande måste antagas, att vidare åtgärder i förenämnda ärenden icke komma att vidtagas och att följaktligen den

af revisorerna förutsatta ytterligare utredning om, i hvad mån de af Fougberg begångna förfalskningarna underlättats genom försummadt iakttagande af gällande kontrollföreskrifter, icke kommer att utan åtgörande från Riksdagens sida blifva åvägabragt, föranledes utskottet, som velat uttala den mening, att en mera ingripande revision torde hafva kunnat förebygga dessa förfalskningars upprepande, hemställa,

att Riksdagen, med anledning af revisorernas förevarande framställning, må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och i hvad mån vederbörande tjänstemäns försummelse att iakttaga gällande föreskrifter må hafva möjliggjort ofvannämnda förfalskningars föröfvande.

Tullverket.

§ 7.

(Rev. ber. pag. 225; utl. pag. 602—604).

Enligt hvad revisorerna erinrat hade 1898 års statsrevisorer, hvilka besökt nedannämnda af tullverket disponerade lokaler i Stockholm, nämligen:

Ang. tull-
verkets lo-
kaler i Stock-
holm.

tullhusbyggnaden vid Skeppsbron,
tullpaviljongerna vid Skeppsbron,
tullhuset vid Blasieholmen,
tullhuset vid Riddarholmen, och
tullhuset vid Stadsgården

meddelat, att de icke haft något att erinra i afseende å de för generaltullstyrelsen upplåtna lokaler, men däremot funnit de öfriga lokalerna i allmänhet vara i afseende å utrymmet otillräckliga och otillfredsställande. Särskildt anmärkningsvärd hade bristen på utrymme syntts vara i tullkammaren, uppbördskontoret, kassörskontoret, packhuset, tullpaviljongerna vid Skeppsbron och tullhuset i Stadsgården.

Revisorerna, som äfven år 1902 besökt tullverkets lokaler vid Skeppsbron, hade funnit dem fortfarande gifva anledning till samma

anmärkning i afseende å bristande utrymme, som af 1898 års revisorer framställdes. Däremot hade revisorerna vid besök å tullhuset i Stads-gården funnit denna byggnad, som under senare åren betydligt utvidgats, icke gifva anledning till någon erinran i berörda afseende.

I häröfver den 12 januari innevarande år afgifvet utlåtande har generaltullstyrelsen anført, att redan innan 1898 års statsrevisorer framställt sina ovanberörda anmärkningar, hade generaltullstyrelsen den 3 oktober 1898 i skrifvelse till Stockholms stadsfullmäktige anhållit, att åtgärder måtte vidtagas för beredande af ökad utrymme åt härvarande lokaltullförvaltningsafdelningar och Stockholms rådstufvurätts afdelning för tullmål m. m., och, sedan med anledning häraf delegerade blifvit utsedde att deltaga uti ifrågavarande ärendes utredning, hade — såsom revisorerna jämväl angifvit — i fråga om tullverkets lokaler i Stads-gården åtskilliga såväl byggnads- som inredningsarbeten blifvit vidtagna, af beskaffenhet att dessa lokaler kunde anses motsvara åtminstone det nuvarande behovet.

Beträffande åter tullverkets lokaler vid Skeppsbron hade erforderliga åtgärder för beredande af tillräckligt utrymme ännu icke af staden vidtagits. Vål hade vissa af dessa lokaler provisoriskt i någon mån utvidgats genom de förändringar i inredningen, som kunnat verkställas, efter det för tullverkets begagnande ett par mindre lägenheter blifvit förhyrda i en intill stora tullhuset belägen, enskild person tillhörig egendom vid Skeppsbron, men packhuslokalerna, i hvilka behovet af ökad utrymme vore mest kännbart, hade icke på annat sätt utvidgats, än att en ny afvisiteringslokal för med ångbåt ankommande passagerares effekter blifvit inredd i den så kallade norra paviljongen.

Då sålunda tullverkets expeditions- och packhuslokaler vid Skeppsbron fortfarande vore till utrymmet otillräckliga och otidsenliga, hade styrelsen hos öfverståthållareämbetet anhållit om upplysning, huru långt den genom styrelsens berörda skrifvelse den 3 oktober 1898 väckta frågan om afhjälpande af dessa olägenheter fortskridit.

Af de från öfverståthållareämbetet i anledning häraf till styrelsen öfversända handlingar hade inhämtats, att för beredande af ökad utrymme åt lokaltullförvaltningsafdelningarna vid Skeppsbron ej vidtagits andra åtgärder än de af styrelsen här ofvan omförmälda. På grund häraf hade styrelsen uti skrifvelse denna dag till öfverståthållareämbetet anhållit, att ämbetet måtte hos vederbörande göra framställning därom, att fullständigt förslag till rymliga och tidsenliga packhus- och expeditionslokaler för tullverkets lokalförvaltningsafdelningar vid Skeppsbron

här i staden blefve med snaraste utarbetadt och till styrelsenspröfning öfverlämnadt.

Då sålunda med anledning af revisorernas förenämnda framställning generaltullstyrelsen vidtagit åtgärd för åstadkommande af rymliga och tidsenliga lokaler för tullverkets lokalförvaltning vid Skeppsbron, har utskottet, som antager, att Stockholms stad icke skall underlåta att draga försorg om de anordningar, hvilka det tillkommer staden att i nämnda afseende utföra, endast velat hvad i detta ärende förekommit för Riksdagen

omförmåla.

§ 8.

(Rev. ber. pag. 465; utl. pag. 611—619.)

Vid den af revisorerna verkställda granskningen af statsverkets räkenskaper hade, enligt hvad i revisionsberättelsen vidare meddelas, revisorerna funnit, att i många fall mer eller mindre betydande belopp varit vid räkenskapsårets slut hos vederbörande redogörare inestående, utan att vid räkenskapen varit fogadt intyg om kassabehållningens befintlighet. Med anledning häraf hade revisorerna velat framhålla önskvärdheten af, att en allmän föreskrift meddelades därom, att vid räkenskapsårets slut inventering skulle äga rum hos alla dem, som till redovisning emottagit allmänna medel, samt att vid räkenskapen skulle biläggas en öfver denna inventering i behörig ordning upprättad handling, utvisande, att den kassabehållning, som enligt räkenskapen bort finnas, blifvit vederbörligen företedd.

Ang. inventeringen af allmänna kassor och fonder.

I häröfver afgifvet gemensamt utlåtande af den 12 januari innevarande år hafva statskontoret och kammarrätten, efter infordrande af yttrande från kammarrättens revisionsafdelnings samtliga kontor, hufvudsakligen anført, att ämbetsverken, lika med Riksdagens revisorer, ansåge det vara af vikt för kontrollen öfver allmänna kassors och fonders förvaltning, att inventering vid räkenskapsårets slut ägde rum hos hvarje redogörare för verk eller inrättning, hvars räkenskap för granskning inginge till kammarrätten, och att den i räkenskapen upptagna kassabehåll-

ningens befintlighet genom ett i behörig ordning affattadt inventeringsinstrument vederbörligen styrktes. För åtskilliga förvaltande myndigheter hade, såsom ock i de bifogade yttrandena blifvit erinradt, i särskilda författningar bestämmelser meddelats angående kassainventering, om än desamma icke alltid afsett att konstatera kassabehållningen vid räkenskapsårets utgång och icke heller eljest fullt motsvarade de af Riksdagens revisorer nu ifrågasatta. I en del fall har äfven kammarrätten, med föranledande af anmärkningar, som vid räkenskapsgranskningen framställt af kammarrättens revision, anmodat vederbörande myndighet att vidtaga anordningar i det af Riksdagens revisorer angifna syftet.

Att behof af föreskrifter i ämnet, utöfver de nu gällande, föreläge, syntes emellertid vara af erfarenheten ådagalagdt. På den närmare utredning, som, i händelse den nu föreliggande framställningen vunne afseende, torde komma att af Kongl. Maj:t anbefallas, finge dock bero, huruvida dessa föreskrifter borde inrymmas i en allmän författning, eller om, med afseende å rådande skiljaktigheter i de medelförvaltande myndigheternas organisation och de olika anordningar för inventeringen, som däraf kunde påkallas, särskilda föreskrifter borde meddelas för en hvar eller för grupper af de ifrågavarande myndigheterna, hvilka ock, i den mån så kunde befinnas erforderligt, först borde lämnas tillfälle att yttra sig.

Då det af revisorerna i förevarande ämne framställda förslag, hvilket blifvit af ämbetsverken förordadt, synes vara ägnadt att afhjälpa en nu förefintlig brist i redovisningen af och kontrollen öfver allmänna kassors och fonders förvaltning, får utskottet, som alltså finner sig böra biträda samma förslag, hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, efter verkställd utredning i ämnet, utfärda föreskrifter om, att inventering skall vid räkenskapsårets slut äga rum hos hvarje redogörare för verk eller inrättning, hvars räkenskap för granskning skall öfverlämnas till kammarrätten, samt att den i räkenskapen upptagna kassabehållningens befintlighet skall styrkas genom ett i behörig ordning affattadt inventeringsinstrument, hvilket bifogas räkenskapen.

§ 9.

Hvad för öfrigt blifvit af revisorerna anmäldt och erinradt, har utskottet funnit dels vara af beskaffenhet att lämpligen böra tagas i öfvervägande vid behandlingen af de utgiftsanslag, revisorernas framställning berört, dels hafva medfört åsyftad rättelse, dels vara af vederbörandes utlåtande nöjaktigt förklaradt, dels ej vara af den vikt, att, oaktadt förklaringen icke varit fullt tillfredsställande, någon Riksdagens åtgärd bort af förhållandena föranledas, dels slutligen icke hafva varit af beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande; hvilket utskottet skolat för Riksdagen

anmäla.

Stockholm den 17 april 1903.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.

Herr *I. Månsson* har begärt få antecknad, att han icke deltagit i förestående ärendes behandling inom utskottet.
